

**MICHAELA MARTINKOVÁ, MARKÉTA JANEBOVÁ,
JAROSLAV MACHÁČEK, IRENA PAUKOVÁ (EDS.):
IVAN POLDAUF: SEBRANÉ SPISY. SVAZEK II (1961-1977)**

Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018, 222 stran
ISBN 978-80-244-5431-3

**MICHAELA MARTINKOVÁ, MARKÉTA JANEBOVÁ,
JAROSLAV MACHÁČEK, IRENA PAUKOVÁ (EDS.):
IVAN POLDAUF: SEBRANÉ SPISY. SVAZEK III (ENGLISH PAPERS)**

Olomouc: Palacký University Olomouc, 2021, 399 stran
ISBN 978-80-244-5939-4 (print)
ISBN 978-80-244-5940-0 (online: iPDF)

V roce 1918 vyšel druhý a v roce 2021 třetí, poslední, díl kritického vydání Sebraných spisů Ivana Poldaufa (1915–1984), které připravil tým lingvistů z Katedry anglistiky a amerikanistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. První díl vyšel v roce 2016, u příležitosti stého výročí Poldaufova narození (jeho recenze vyšly v následujícím roce: recenze Pavlína Šaldové v *Časopise pro moderní filologii* a recenze Naděždy Kudrnáčové v *časopise Linguistica Pragensia*). Všechny tři díly vyšly v monografické řadě *Olomouc Modern Language Monographs*, kterou vydává Univerzita Palackého v Olomouci.

Úvodem je třeba zdůraznit, že souborná edice Poldaufových spisů je publikace mimořádně záslužná a potřebná, na kterou vědecká a studentská obec čekala několik desetiletí. Poldaufovy práce vycházely časopisecky a knižně doma i v zahraničí a jsou mnohdy obtížně dostupné. Díky úsilí týmu lingvistů z Katedry anglistiky a amerikanistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci je tak dílo této klasické osobnosti naší jazykovědy nyní zpřístupněno současné generaci vědců a studentů i širší odborné veřejnosti. Olomoučtí anglisté tímto počinem také vzdali hold osobnosti, která anglistiku na olomoucké Filozofické fakultě založila a vychovala na ní během svého působení řadu následovníků, z nichž někteří dodnes na katedře působí.

Vydání Poldaufových Sebraných spisů není izolovaný, byť syntetizující, počín, ale představuje vyvrcholení dlouholetého úsilí týmu olomouckých lingvistů o rozvíjení Poldaufova vědeckého odkazu. Sebraným spisům předcházela kolektivní monografie *Categories and Categorical Changes: The Third Syntactical Plan and Beyond*, kterou v roce 2014 vydala Univerzita Palackého v editaci Michaely Martinkové, Markéty Janebové a Jaroslava Macháčka. Tato publikace, do níž přispěli i lingvisté mimo olomoucký okruh, tematicky navázala na Poldaufův výzkum v oblasti jazykových, zejména gramatických kategorií (což bylo, jak uvádí Martinková v úvodu publikace, Poldaufovo stěžejní téma) a systematicky ho rozvíjela. U příležitosti stého výročí Poldaufova narození byl v červnu 2016, v rámci mezinárodní obecně lingvistické konference *The Olomouc Linguistics Colloquium (OLINCO)*, kterou pořádá Katedra anglistiky a amerikanistiky olomoucké Filozofické fakulty každý sudý rok, uspořádán na Poldaufovu počest seminář „Use of Parallel Corpora: Research and Applications“. Poldaufův odkaz neopomněli olomoučtí anglisté rozvíjet ani ve výuce; v jarním

semestru 2013 zařadili do doktorského studia seminář, v němž se pod vedením prof. Jaroslava Macháčka věnovali rozboru vybraných Poldaufových prací.

Po svém odchodu z Olomouce v roce 1961 Poldauf působil v Praze, nejprve na Univerzitě 17. listopadu a poté, od roku 1965, na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Na pražské Filozofické fakultě byly v rámci mezinárodního symposia *A Centenary of English Studies at Charles University: From Mathesius to Present-day Linguistics*, které v květnu 2012 uspořádal Ústav anglického jazyka a didaktiky u příležitosti stého výročí založení anglistiky na Karlově Univerzitě, věnovány Poldaufovu vědeckému odkazu tři příspěvky: Jarmila Tárnyiková z Univerzity Palackého proslovala přednášku o Poldaufovu přínosu obecně lingvistickém, Aleš Klégr z Univerzity Karlovy o jeho přínosu lexikografickém a Gabriela Brůhová z Univerzity Karlovy o jeho přínosu v oblasti sémanticko-syntaktické. Poslední dvě jmenované přednášky poté vyšly v kolektivní monografii *A Centenary of English Studies at Charles University: From Mathesius to Present-day Linguistics* (2012) v editaci Markéty Malé a Pavlínky Šaldové z Ústavu anglického jazyka a didaktiky. Sté výročí Poldaufova narození pak připomněla Kateřina Vašků z téhož pracoviště medailonem *Ivan Poldauf — vzpomínka na slavnou dobu* (2016).

Profesor Ivan Poldauf, anglista a bohemista, byl mimořádná vědecká osobnost, jejíž práce je oceňována i v zahraničí. Jeho monografie o anglickém slovním přízvuku *English Word Stress: A Theory of Word-Stress Patterns in English* (1984) vyšla v oxfordském nakladatelství Pergamon Press; oceněním jeho práce byl také prestižní post místopředsedy Mezinárodního sdružení aplikované lingvistiky (Association Internationale de Linguistique Appliquée, AILA). Poldauf by patrně dosáhl ještě většího zahraničního ohlasu, nebýt skutečnosti, že větší část svých prací publikoval v češtině. Pro jeho práce je charakteristická hloubka vzhledu do studovaného problému, širší diskutovaných jazykových jevů, minucióznost analýzy, preciznost myšlenková a formulační. Pronikavý myslitel Poldauf v mnohém předběhl svou dobu. Jak Michaela Martinková, Markéta Janebová a Jaroslav Macháček v úvodech k *Sebraným spisům* připomínají, Poldaufův třetí syntaktický plán de facto předznamenal zrod pragmatiky (k Poldaufovu výzkumu pragmatické dimenze jazyka odkazuje ve svých pracích také např. Poldaufova žačka prof. Jarmila Tárnyiková) a na Poldaufovy práce odkazují i někteří současní kognitivně orientovaní lingvisté. Širší Poldaufova odborného zájmu (lingvistika, lexikografie, aplikovaná lingvistika, translatoologie) byla pozoruhodná, neubírala však nic na kvalitě jeho prací. Jak ukázal Klégr (2012) v článku o Poldaufovu lexikografickém přínosu, Poldauf působil novátorsky i ve své práci lexikografické.

Sebrané spisy jsou detailně promyšleny i z hlediska koncepce, jak co do výběru textů a jejich uspořádání, tak co do editorského postupu. Jak z úvodů k jednotlivým svazkům vyplývá, práce byla náročná také organizačně a časově (je výmluvné, že příprava *Sebraných spisů* začala už v roce 2012), v neposlední řadě i pro obtíže spojené s řešením problematiky autorských práv. Editoři vycházeli z bibliografie Poldaufových prací, kterou sestavil Jiří Nosek. Ta vyšla v roce 1975 v *Časopise pro moderní filologii* u příležitosti Poldaufových šedesátin, její doplněk pak byl vydán po Poldaufově smrti v roce 1984 v *Prague Studies in English*. Je badatelsky velmi přínosné, že se editořům podařilo získat souhlas s jejím publikováním; kompletní Noskova bibliografie je přetištěna v přílohách ve druhém i třetím dílu *Sebraných spisů*.

Druhý i třetí díl přináší, stejně jako díl první, Poldaufovy práce lingvistické a práce lexikografické s lingvistickým přesahem. Stranou byly ponechány práce s tematikou didakticko-pedagogickou, které představují samostatnou oblast. Do druhého dílu *Sebraných spisů* jsou zařazeny, v chronologickém pořadí, Poldaufovy česky psané práce publikované v letech 1961 až 1977 (pro úplnost uvedme, že první díl *Sebraných spisů* obsahuje česky psané práce publikované v letech 1940 až 1960). Toto časové rozpětí nebylo stanoveno náhodně: v roce 1961 odešel Poldauf z Olomouce do Prahy a v roce 1977 vyšla poslední Poldaufova česky psaná práce. Do třetího dílu *Sebraných spisů* jsou zařazeny, opět v chronologickém pořadí, Poldaufovy anglicky psané práce publikované mezi lety 1950–1984.

Příprava díla takového charakteru a rozsahu vyžaduje vysokou specifickou odbornost, znalost problematiky lingvistické a editorské; editorská práce byla o to náročnější, že Poldaufovy práce vycházely v časovém rozpětí více než čtyřiceti let, kdy se, jak editoři sami připomínají, měnila nejen obecná editorská praxe, ale i úzus jednotlivých časopisů. Výsledkem odpovědného úsilí olomouckých anglistů je editorsky spolehlivé dílo. Zvolené editorské přístupy jsou detailně popsány a zdůvodněny v druhém svazku v příloze *Editorský postup* a v třetím svazku v úvodní kapitole v oddílu *Editorial Policy*. Přehledný soupis všech oprav je v druhém svazku uveden v příloze *Errata v původních textech*, v třetím svazku v kapitole *Errata in Original English Texts*. Z hlediska uživatelského považuji za vstřícné řešení, nejen vzhledem k leckdy nesnadné dostupnosti původních prací, rozhodnutí editorů uvádět v textu paginaci původního vydání (číslo v hranatých závorkách označuje místo, kde v originálu končí strana). Čtenáři se tak výrazně usnadní orientace v textu původního vydání. Paginace textů z původních vydání je pak vyznačena také v soupisech oprav (v druhém svazku v příloze *Errata v původních textech* a v třetím svazku v kapitole *Errata in Original English Texts*).

Editoři se rozhodli nepřekládat Poldaufovy česky psané práce do angličtiny, a to nejen z finančních důvodů. Vzhledem k velmi specifické povaze Poldaufových textů je to řešení odůvodněné. Překlad Poldaufových textů do cizího jazyka skýtá úskalí nejen pro široce zobecňující povahu předkládaných úvah a řešení, ale především pro vysokou míru abstrakce myšlenkové i formulační. Macháček (2016, s. 14) ve své vzpomínkové stati *Můj učitel Ivan Antonín Poldauf* výstižně konstatuje, že za velmi abstraktními formulacemi byla Poldaufova snaha „postihnout co největší množinu jazykových dat a přiřadit jim společnou funkci“. A jak také poukázala Šaldová (2017, s. 137) ve své recenzi prvního dílu *Sebraných spisů*, překlad by mohl vést k nežádoucím významovým posunům.

Druhý díl *Sebraných spisů* obsahuje, jak už bylo řečeno, Poldaufovy práce publikované mezi lety 1961–1977. V úvodní kapitole Michaela Martinková a Markéta Janebová charakterizují Poldaufovy práce zařazené do svazku a věnují se, odůvodněně podrobně, do té doby nepublikované práci o adjektivu, popisu její geneze a editorskému postupu při přípravě rukopisu k vydání. Autorky dále seznamují čtenáře s relevantními skutečnostmi z Poldaufova profesního působení, také ve spojitostech s jeho osobním životem. Podařilo se jim takto podat živý obraz mimořádného vědce. Se zájmem si např. přečteme Poldaufův dopis z Hamburku adresovaný Jaroslavu Macháčkoví (je otištěn v Příloze II). Poldaufův život vědce a vysokoškolského pedagoga

je ozřejmen také v dobových politických souvislostech. V úvodu k druhému svazku (v třetím svazku v příloze *A Short Historical Excursion into the Post-Prague Spring "Normalization" Process at the Prague Faculty of Arts*) se dozvídáme konkrétní, archivní informace o negativním dopadu tzv. normalizačního procesu na pražské Filozofické fakultě na Poldaufovo profesní působení.

Druhý díl obsahuje dvanáct prací (nepočítaje v to práci o adjektivu), tedy o pět méně než v prvním svazku. Je to dáno tím, že v době svého pražského působení Poldauf publikoval převážně už jen anglicky. Autorky úvodní kapitoly nicméně upozorňují, že svazek i přesto obsahuje zásadní, hojně citované práce, z nichž některé rozpracovávají témata z předchozího období. Z vlivných studií v druhém svazku uvedme např. článek o dativu a s ním související článek postulující třetí syntaktickou rovinu a také článek věnovaný vidové problematice, které se Poldauf věnoval dlouhodobě. Články obsažené v tomto svazku zpracovávají témata z oblasti syntaxe, sémantiky, fonologie, lexikologie, lexikografie a translologie, a jsou tak názorným dokladem pozoruhodné šíře i aktuálnosti Poldaufova vědeckého zájmu.

Jako poslední byla do svazku zařazena (výše zmíněná) dosud nepublikovaná práce *Adjektivum*, jejímž spoluautorem byl tehdejší Poldaufův žák Jaroslav Macháček (v Příloze III svazku je uvedena i ukázka strojopisu textu). Jde o nedokončený text, na němž Poldauf pracoval v době svého působení na olomoucké anglistice a který byl plánován jako pokračování jeho dvoudílné vysokoškolské učebnice *Mluvnice současné angličtiny*. Není třeba zdůrazňovat, že publikování této dosud nezveřejněné práce je velmi přínosné; její četba opět ozřejmuje, jak pronikavé bylo Poldaufovo lingvistické myšlení a jak koncizně a přesně své myšlenky formuloval.

Druhý díl obsahuje čtenářsky velmi vítané čtyřstránkové anglické resumé, v němž se čtenář neznalý češtiny zevrubně seznámí s obsahem druhého svazku a ve stručnosti i s obsahem svazku prvního. Druhý (a také třetí) díl uzavírá jmenný rejstřík, který přesvědčivě dokládá, jak pohotově Poldauf reagoval na nejnovější domácí i zahraniční výzkum.

Třetí díl *Sebraných spisů* obsahuje dvacet tři anglicky psaných prací publikovaných mezi lety 1950–1984. Úvodní kapitola svazku, jejímiž autory jsou Michaela Martinová, Markéta Janebová a Jaroslav Macháček, je koncipována s ohledem na čtenáře, který neumí česky, a není tedy obeznámen s předchozími dvěma svazky. Podobně jako v druhém dílu seznamuje čtenáře s relevantními skutečnostmi z Poldaufova profesního působení (včetně období, kdy vznikly jeho dřívější práce, zahrnuté do předchozích dvou svazků) a také s tím, jak se tyto události odrazily v jeho osobním životě. Charakterizuje v hlavních rysech Poldaufovy práce publikované v *Sebraných spisech*, včetně svazku prvního a druhého, a osvětluje Poldaufovu vědeckou práci z obecnějšího pohledu. Popisuje a vysvětluje také zvolený editorský postup a genezi *Sebraných spisů*, včetně náročného řešení problematiky autorských práv. Editorům se podařilo získat souhlas s publikováním všech plánovaných textů až na čtyři výjimky, a sice články *Indo-European Personal Endings* (1956), *Language Awareness* (1972), *Reflections on the Notion of Place in English and in Czech* (1976) a *The Genesis of Terminational Stress in English* (1981). Zdůrazněme na tomto místě významný fakt, že v třetím svazku je jako poslední zařazen článek *Germanic Stress in English Words* z roku 1984, který není zahrnut v Noskově dodatku k Poldaufově bibliografii, končícím rokem 1983.

Práce obsažené v třetím svazku zpracovávají širokou škálu témat, vesměs z oblasti gramatiky, sémantiky, morfologie, fonetiky, fonologie a též obecné lingvistiky, mají však jedno společné: jsou to špičkové lingvistické práce, které reflektovaly nejnovější výzkum domácí i zahraniční (často s oprávněným kritickým hodnocením), tvořivě přispívaly k rozvoji lingvistického bádání, včetně jeho metodologie, a v mnohém anticipovaly pozdější vývoj. Jak autoři úvodní kapitoly připomínají, některé Poldaufovy práce předznamenalý zrod pragmatiky. Uvedme také, že Poldaufův přístup k některým otázkám v oblasti sémantiky a rozhraní sémantiky a gramatiky měl shodné rysy s přístupy kognitivní lingvistiky; například jeho analýza vidů je v určitých aspektech myšlenkově shodná s (o něco málo pozdějším) kognitivním pojetím Langackerovým.

Dílo profesora Ivana Poldaufa zůstává díky svým nesporným kvalitám dodnes důležitým zdrojem poznání; je poučné a inspirativní nejen pro nabízená řešení, ale i pro způsob myšlení a argumentace. Sebrané spisy, připravené s erudicí a úctou k mimořádné osobnosti učitele a inspirátora, uvítají nejen anglisté a bohemisté, ale i obecní lingvisté a lingvisté zabývající se jinými jazyky než češtinou a angličtinou. Zpřístupněním a systematizací Poldaufových prací prokázali olomoučtí anglisté vědecké i studentské obci zásadní službu.

LITERATURA

- BRŮHOVÁ, G. (2012): Object deletion in ditransitive verbs and its semantic consequences — Vilém Mathesius, Ivan Poldauf, and beyond. In: M. MALÁ — P. ŠALDOVÁ (eds.), *A Centenary of English Studies at Charles University: From Mathesius to Present-day Linguistics*. Praha: Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, s. 123–133.
- KLÉGR, A. (2012): Ivan Poldauf and lexicography, and beyond. In: M. MALÁ — P. ŠALDOVÁ (eds.), *A Centenary of English Studies at Charles University: From Mathesius to Present-day Linguistics*. Praha: Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, s. 103–120.
- KUDRNÁČOVÁ, N. (2017): Michaela Martinková, Markéta Janebová, Jaroslav Macháček and Irena Pauková (Eds), *Ivan Poldauf: Collected Works, Volume I (1940–1960)*. *Linguistica Pragensia*, 27, 1, s. 79–81.
- MACHÁČEK, J. (2016): Můj učitel Ivan Antonín Poldauf. In: M. MARTINKOVÁ — M. JANEBOVÁ — J. MACHÁČEK — I. PAUKOVÁ (eds.), *Ivan Poldauf: Sebrané spisy. Svazek I (1940–1960)*. Olomouc: Univerzita Palackého, s. 14–16.
- MARTINKOVÁ, M. (2014): Introduction. In: M. MARTINKOVÁ — M. JANEBOVÁ — J. MACHÁČEK (eds.), *Categories and Categorical Changes: The Third Syntactical Plan and Beyond*. Olomouc: Palacký University, s. 7–10.
- ŠALDOVÁ, P. (2017): Michaela Martinková, Markéta Janebová, Jaroslav Macháček, Irena Pauková (eds.): *Ivan Poldauf: Sebrané spisy. Svazek I (1940–1960)*. *Časopis pro moderní filologii*, 99, s. 136–139.
- VÁŠKŮ, K. (2016): Ivan Poldauf — vzpomínka na slavnou dobu. *Časopis pro moderní filologii*, 98, s. 300–302.